

Milan Dekleva: *O trnu in roži*. Literarno-umetniško društvo Literatura, 2002 (Zbirka Novi pristopi).

Poezija je, kot ugotavlja Dekleva v svoji najnovejši (esejistični) zbirki, "ob prelomu tisočletij v težkem položaju, v položaju družbenega obrobja in individualne neslišnosti." Kot taka naj bi seveda potrebovala zagovor in nekaj podobnega naj bi ponudile refleksije enega najbolj imenitnih slovenskih poetov. V ta namen so torej izšle njegove že objavljene kolumne s kulturnih strani dnevnega časopisja: sorazmerna poljudnost (kratkost in jedrnatost) jim ne škoduje, čeprav ne vzbuja vtisa pretirane ambicioznosti. Svojo prvotno nalogo so po vsej verjetnosti, vsaj glede na visokonakladne frustracije, več kot solidno opravile. Nikakor pa ni mogoče dognati, v kakšnem razmerju so v novem kontekstu do uvodnega eseja (*O trnu in roži*), ki je daljši od vseh skupaj, pa tudi sicer že v štartu popolnoma drugače kotiran (napisan posebej za knjižno objavo). Skozi optiko avtorske (!) redakcije je podaljšek upravičen kot "pogovor z verzi nekaterih evropskih in svetovnih pesnikov". Celota naj bi torej pokrila tako slovensko pišoče (s prej omenjenimi kratkimi zapisi) kot tudi svetovno zakladnico. Za dobro srečo pa je v razmislek ponujena še znana Calvinova podoba o filozofu – poetu: o mentalni lahkosti, ki je edina na tem svetu sposobna premagovati omrtvelo težo materialne pogojenosti.

Žal pa je treba kar hitro ugotoviti, da Dekleva to pot (čeprav zares samo tokrat) pač ni Cavalcanti, ki se z elegantnim miselnim zasukom zavihti čez težo tega sveta. Prav narobe. Namesto s (pre)skokom imamo opraviti s cincanjem, dejstvo, da gre za nadvse načitano cincanje, pa nelagodnega vtisa niti malo ne olajšuje. Neodločnost je v vse bolj mučnem nasprotju z visokoletečimi namerami, da bi planetarno krizo ugledal (in predstavil ter morda celo presegel) skozi optiko poeta. Deklevi sicer lahko verjamemo, da pesem zmore biti "sklic vsega, kar je", na žalost pa te moči nikakor nima tudi njegov esej, ki stopiclja od poetike do poetike, na koncu pa bridko potoži, kakšen je postal ta svet. Zares! Avtor obsedeno brska po sebi in nas sproti seznanja s krasotami, ki jih premore v glavi: mislim, ki jih niza brez prave povezave, pa je dano klavrno izhirati. Muhava asociativnost njegovega monologa pač ne odpira maneverskega prostora, kjer bi bilo iz vsake od idej mogoče izvabiti resnično intrigantnost in najvišji sijaj. Posamezni razmisleki so mestoma prav očarljivi, kot celota pa vendar ne presežejo učinka popolnoma zasebne bralske inventure. Kot taki se berejo bolj kot obračun z avtorjevo lastno bralsko percepcijo. Obračun je lahko kakor koli strog in dosleden, nikoli pa ne bo tisto, za kar se poskuša prodati. Kljub najboljšim željam mu namreč ne uspe postati spremenljiva, vznemirljiva (in celo v svoji tragični brezupnosti nadvse inspirativna) povezava med intimnim ter civilizacijskim nivojem. Kako bi le, saj niti za hip ne prestopi meje subjektivnega (kakršno se po inerciji označuje za "osebno prizadetost"), zloveščo senco dialektike razsvetljenstva, s katero bi rad polemiziral, pa mu nadomeščajo trije ali štirje stereotipi. Deklevova diagnostika (ki tudi sicer ni kako

posebno odkritje) je na tem mestu bolj sama sebi namen, mestoma učinkuje celo kot nekakšna patetična dekoracija.

Tako ob vsem sklicevanju na planetarne razsežnosti ostaja izrazito mono-loški. In tak ni le na prvi pogled (če smo že tako predrzni in si ob branju dovolimo občutke), pač pa ga vseskozi izdaja tudi zgradba. Nizanje asociacij je ohlapno, ni pa osvobajajoče, brez prepričljive notranje konsistence učinkuje zgolj kot (neobvezno) paberkovanje. Je nerazrešljiva problematika tega sveta (od onesnaževanja do najnovejše genske tehnologije, solidno pa je zastopan tudi nihilizem) le naknadno dodana? Vse se zdi tako, esej pa se izteče v zaprtem krogu pritoževanja (ki ne učinkuje ravno mladostno). Obup, izražen v elegantnih miselnih formulacijah (na primer takrat, ko zavrača "potuho prižnic, licemerje govornic in mazaško preroškost informacijskih avtocest"), učinkuje že nadvse rutinsko in bolj kot na prodornost spominja na avtomatizem, če ne že kar na profesionalno deformacijo. Zviška podane sodbe visijo preveč v zraku, da bi bile lahko podobne pronicljivim analizam. Tako kot je že zdavnaj prelahkotna tudi avtorjeva obsedenost z velikimi začetnicami (med njegove najljubše sodijo Absolut, Odrešitev, Nihče, Drugo). Na ta način je omemba Hirošime in Černobila le še patetično kupovanje časa, svetovne katastrofe pa so le še škisi, ki jih potegne iz rokava, kadar povedano zakoprni po kaki podkrepitvi. Rešitev, ki jo na koncu le ponudi, je kot življenska naravnost sicer vredna razmisleka, znotraj eseja pa se razkrije kot vnaprej pripravljena.

Nekako smo sicer že vedeli, da "verzov ni mogoče predelati v štiriperesne deteljice in podkvice sreče", odslej pa bo po vsej verjetnosti z enako gotovostjo veljalo, da tudi valjanje v eni in isti nezadovoljni mlakuži ne more biti ravno produktivno. "Z optimizmom je treba ravnati previdno, tako kot z računalniškimi virusi in debelimi ljubezenskimi pismi: stvarca je eksplozivna!" Dekleva morda ni prvi, ki v pesimizmu odkriva bogatejše nianse kot v optimizmu. Morda ima celo prav, kdove, kar pa še zdavnaj ne pomeni, da se je treba kredibilnosti na ljubo založiti z neminljivo zalogo grenkobe. "Optimizem je lahko nasmejan le, če skrije slepo pego svojega izhodiščnega pogleda, če skrije dejstvo, da rase iz gredice človekovega vitalizma, torej iz mozga in nevronske mreže, da je nerazrešljivo antropomorfen", nadaljuje v retoričnem zamahu, ki na najbolj visokoteč način ničesar ne pove. Morda pa je za pisanje kvalitete eseja dejansko treba preseči svoje (dobro ali pa slabo) razpoloženje? Razen seveda, če mislimo, da je simbioza zdolgočasenega bralca in nergajočega avtorja pač višek idile.

Pa to sploh še ni zadnja zanka, ko bi le bila! Osnovni nesporazum je jasno načrtan na samem začetku, saj že uvodoma sploh ni govora o poeziji, pač pa o *položaju* poezije. Če se vrnemo k citatu, s katerim pričnjam zapis, Dekleva pa svojo knjigo, je mogoče opaziti, da je nesrečni *položaj* v istem stavku omenjen kar dvakrat, in to zapovrstjo, da ima, skratka, vse lastnosti magičnega zaklinjajna. V resnici pa se, kar je še slabše, spušča na nivo prav tiste zoprne, vsiljive medialnosti, ki jo avtor sam tako obsoja. Razmislek o *pomenu* se prav

po logiki medijev nevarno zamenjuje z razmislekom o *položaju*, raznoraznih položajev pa so tako ali tako polna vsa občila in trobila. Ne samo, da so debate te vrste zoprno plehke in zguljene, iz njih celo vrhunski poet ne bo zlužil kaj več kot prav tečno samopomilovanje. Seveda, kdor koli (in to ne velja le za pesnike) začne razmišljati o svojem *položaju*, praviloma ne bo prišel do sklepa, da je precenjen, predobro plačan in preveč ljubljen. Pač pa bo zabredel v morbidno duševno stanje, ki je daleč od svobode in odprtosti, v kakršni edino lahko zacveti in se razbohoti esejistika. Pa je bilo Deklevi treba tega?

Podobno, čeprav bistveno manj poetizirano premlevanje na temo *položaja* oziroma *stanja* si je pred časom privoščil Uroš Zupan v Sobotni prilogi Dela. Marginaliziranim muzam je ugled poskušal vrniti s smešenjem in blatenjem kolegov, dokončno krivdo pa prevaliti na kritike. Pa je pri njegovi (verjetno precej sestradani) jezi razumljiv vsaj namen. Čimveč izvodov Ivana Cankarja (tistega iz založbe Banka Slovenije) na mesec, zase in za svoje prijatelje, ki jih na koncu le našteje (v isti sapi z navidez diskretnim predlogom financiranja). Tako je torej z Zupanom, pri Deklevi pa živa duša ne bo ugotovila, kam žene ga nemir. Pa smo tam. Kam in čemu?

Čemu pesniki v ubožnem času? Na to vprašanje je bilo mogoče pred manj kot dvajsetimi leti organizirati pesniško srečanje (v Kranju, 5. februarja 1986), skozenj razpredati o svetotvornosti poezije (tako kot Niko Grafenauer v 45. številki Nove revije) in še leta 1993 pisati cele knjige (Vid Snoj, *Zgodnost*, v zbirki Novi pristopi). V svoji najnovejši varianti pa da misliti le to, da se tudi vprašanja lahko postarajo. Postarajo, ali pa mogoče skvarijo v nevarni bližini premlevanj o položaju. Kjer s pomočjo ustrezne čustvene konotacije dokončno dozorijo za ljubitelje sfinginih nagovorov.

Čemu pesniki v ubožnem času ali, kot pravi Dekleva, v *brezbrižnem (otrplem, omrtvičenem)* času? Saj res, le čemu? Le zakaj morajo vedno znova le pesniki čutiti, da so krivi, ker so živi? Zakaj pa se izterjevalci dolgov, punce z vroče linije in borzni špekulanti nikoli ne vprašajo o svoji pravici do obstoja niti o koristnosti svojega dela? Ne rečem, da refleksija ni dragocena vrlina, narobe, dvom o sebi je ponavadi znamenje izbrane človečnosti, višjega duhovnega ranga. Mase, ki resnično pripadajo obrobju, se o pomenu svojega početja pač nikoli ne sprašujejo. Zato pa se prav z veseljem strinjajo, kadar svojo marginalnost razglasa kdo drug. Če jih obenem spominja še na Franceta Prešerna (tistega, ki jim je tako preklemsko zagrenil osnovno šolanje), še toliko bolje. Saj ne, da bodo taisti marginalci knjigo zdaj množično razgrabili samo zato, da bi se naslajali nad (ne)zasluženo usodo nebodijihtraba literatov. Po pravilih ubožnega (otrplega, brezbrižnega, omrtvičenega) časa se ne bo zgodilo niti to. Pač pa se obeta nekaj bistveno slabšega, saj se vprašanja te vrste vse pogostejše vračajo pošiljatelju. Neodprta, neprebrana, nerazumljena, pač pa obtežena z dodatno pezo *tuje* ubožnosti, otrplosti, brezbrižnosti, omrtvičenosti.